

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

Кўлёзма ҳуқуқида

УДК: 336:339.5(575.1)

МАЖИДОВ БОБУРЖОН МУСТОФО ЎҒЛИ

**ХАЛҚАРО САВДОНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ
ЙЎЛЛАРИ**

70410401– “Давлат молияси ва халқаро молия”

Магистр

академик даражасини олиш учун ёзилган

ДИ С С Е Р Т А Ц И Я

Илмий раҳбар:

и.ф.д., проф.: А.У.Бурханов

Тошкент-2023

Магистрлик диссертация иши “Молия” кафедрасида дастлабки химоядан ўтган.

27 -сонли баённома «27» aprel 2023 й.

Кафедра
муdiri, и.ф.д: Х.Х.Худойкулов

ИМЗО

сана

Илмий
рахбар
и.ф.д.,проф:

А.У.Бурханов

ИМЗО

сана

Талаба

Б.М.Мажидов

ИМЗО

Сана

Диссертация Молия ва Бухгалтерия ҳисоби факултети

2023 йил “22” май

№ MBF-01/13 рақами билан рўйхатга олинди.

АННОТАЦИЯ

Халқаро савдони молиялаштиришнинг замонавий йўллари молия тизимидаги долзарб мавзулардан биридир. Шу боис тадқиқот давомида мавзу доирасида атрофлича иш олиб бордик. Жумладан мавзуга оид бошқа тадқиқот ишлари, маҳаллий ва хорижий олимлар қарашлари, илмий мақолалари ҳамда мавзуга оид маҳаллий меъёрий хужжатларни ўрганиб чиқиб, адабиётлар шарҳи тайёрладик. Илмий ишининг амалий аҳамиятини ошириш учун, мамлакатимиз халқаро савдон фаолиятида муаммолар ва улар билан ишлаш қай даражада амалга оширилаётганлигини статистик маълумотлар асосида эконометрика таҳлил усуллари ёрдамида ўргандик. Ўрганилган ва таҳлил қилинган маълумотлар асосида халқаро савдони молиялаштириш чоралари бўйича илмий ва амалий асосланган хулоса, таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқдик.

Калит сўзлар: *Халқаро савдо, савдо, молия тизими, экспорт-импорт, товар ва хизматлар импорти, ташқи савдо, хорижий инвестициялар.*

Summary

Modern ways of financing international trade are one of the current topics in the financial system. Therefore, during the research, we carried out extensive work within the scope of the topic. Among other things, we have prepared a literature review after studying other research works on the topic, views of local and foreign scientists, scientific articles and local normative documents on the topic. In order to increase the practical importance of the scientific work, we studied the problems in the international trade activity of our country and the extent to which work with them is carried out using statistical data using econometric analysis methods. Based on the studied and analyzed information, we developed scientifically and practically based conclusions, suggestions and recommendations on international trade financing measures.

Key words: *International trade, commerce, financial system, export-import, import of goods and services, foreign trade, foreign investments.*

МУНДАРИЖА

Аннотация	3
Мундарижа	5
Келтирилган жадваллар рўйхати	7
Келтирилган расмлар рўйхати	8
Келтирилган қисқартмалар	9
I БОБ. КИРИШ	10
1.1. Диссертация мавзусининг асосланиши ва унинг долзарблиги	10
1.2. Тадқиқот мақсади ва вазифалари	13
1.3. Тадқиқотнинг асосий муаммолари ва саволлари	13
1.4. Тадқиқот объекти ва предмети	14
1.5. Тадқиқот натижаларининг илмий-назарий ва амалий аҳамияти	14
1.6. Диссертация таркибининг қисқача тавсифи	15
II БОБ. АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ	17
2.1. Кириш	17
2.2. Мавзуга оид илмий-назарий қарашлар шарҳи	18
2.3. Мавзуга оид маҳаллий меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар шарҳи	25
2.4. Хулоса	35
III БОБ. МЕТОДОЛОГИЯ	37
3.1. Тадқиқот дизайни	37
3.2. Маълумотларни тўплаш жараёни	37
3.3. Таҳлил учун қўлланиладиган усуллар	38

3.4	Тадқиқотни ўтказиш учун зарур шароитлар	44
3.5	Тадқиқот жараёнида кутилаётган муаммолар ва уларнинг ечими ...	45
3.6	Тадқиқотдан кутилаётган илмий ва амалий натижалар	46
IV БОБ. ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР		47
4.1.	Халқаро савдони молиялаштириш таҳлили ҳамда Ўзбекистон иқтисодиёти халқаро савдо статистикаси ва муаммолари таҳлили.....	47
4.2.	Халқаро савдода экспорт- импорт статистикаси таҳлили.....	54
4.3.	Таҳлиллардан олинган натижалар шарҳи	58
V БОБ. ХУЛОСА		59
5.1.	Тадқиқот саволига тегишли натижаларнинг қисқача ифодаси	59
5.2.	Тадқиқотнинг асосий таклиф ва тавсиялари	60
5.3.	Тадқиқот чекловлари ва келгуси тадқиқотлар учун таклифлар	64
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати		65

I БОБ. КИРИШ

Бугунги кунда иктисодиётни халқаро савдосиз тасаввур қилиш қийин албатта. Ўхшатиш бўлсада уларни танадаги қон томирларига қиёслаш мумкин, халқаро савдони молиялаштириш ҳар доим ҳам етказиб берилган товар ёки кўрсатилган хизматлар учун пулли ҳисоб-китоб ёрдамида амалга оширилади. Халқаро савдонинг бундай шакллари (қуринишлари) учун тукнаш битимлар қўлланилади. Назария ва амалиётда «тукнаш битимлар» тушунчаси барча битимлар кўринишини ўз ичига олади, бунда товарлар ёки хизматларни экспорт қилувчи, импорт қилувчи (ёки импорт қилувчи мамлакатнинг бошқа мол етказиб берувчиси) нинг товарларни (ёки хизматларини) қабул қилиб олиш мажбуриятини олади. Шундай қилиб, экспортга мол етказиб беришлар, қисман ёки тўлиқ молиялаштирилади, яни компенсацияланади. Шу сабабли «компенсациялар» тушунчаси кўпинча тукнаш битимларнинг барча кўринишлари учун умумлаштирувчи (жамловчи) бирлик сифатида ишлатилади.

Ўзбекистон республикасида экспорт-импорт операцияларини молиялаштириш механизми. 2022 — 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг 28-мақсади: Республиканинг экспорт салоҳиятини ошириш орқали 2026 йилда республика экспорт ҳажмларини 30 миллиард АҚШ долларига етказиш вазифаси белгиланган¹. Ўзбекистон Республикасида экспорт-импорт операцияларини молиялаштириш, асосан, банклар ёрдамида, хусусий ёки давлат (ҳукумат) маблағлари ҳисобидан амалга оширилади. Бугунги кунда, республикада товар ва хизматлар импорти учун кредит ажратиш амалиёти мавжуд. Экспорт муносабатларида фақатгина муддати ўтган тўлов сифатидаги кредит мавжуд. Чет эл мамлакатларидан товар сотиб олинганда тўловлар, асосан, эркин айирбошланадиган валютада амалга оширилади. Чет элдан келтириладиган товарларнинг асосий қисмини, халқаро меъёрларга жавоб берувчи, халқ истеъмолчи товарларини ишлаб чиқарувчи, ташкил қилади.

¹ <https://lex.uz/uz/docs/5841>